

Philippines, North Macedonia, China, Pakistan, Azerbaijan, India,
South Africa, Nigeria, Poland, Algeria, Laos, Mexico, Malaysia, Uganda,
Türkiye, Slovakia

19TH INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL, HUMANITIES, ADMINISTRATIVE, AND EDUCATIONAL SCIENCES IN A CHANGING WORLD PROCEEDINGS BOOK

DOI: <https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-83-3.2026.100.1140>.

E-ISBN: 9 7 8 - 9 9 5 2 - 6 1 0 - 8 3 - 3

EDITORS

PROF. DR. AZİZJON BOBOJONOV

PROF. DR. SİBEL KARAKELLE

19TH INTERNATIONAL CONGRESS
ON SOCIAL, HUMANITIES,
ADMINISTRATIVE, AND
EDUCATIONAL SCIENCES IN A
CHANGING WORLD
PROCEEDINGS BOOK

AUGUST 12-14, 2026
(ONLINE & FACE TO FACE PARTICIPATION)
URGENCH, UZBEKISTAN

DOI: <https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-83-3.2026.100.1140>.

E-ISBN: 978-9952-610-83-3

EDITORS
PROF. DR. AZIZJON BOBOJONOV
PROF. DR. SIBEL KARAKELLE
BZT TURAN PUBLISHING HOUSE®
UNITED STATES, AZERBIJAN

**19th INTERNATIONAL CONGRESS ON
SOCIAL, HUMANITIES, ADMINISTRATIVE,
AND EDUCATIONAL SCIENCES IN A
CHANGING WORLD**

**AUGUST 12-14, 2026
ONLINE & IN-PERSON PARTICIPATION
URGENCH, UZBEKISTAN**

**CONGRESS PROCEEDINGS
BOOK**

EDITORS

**PROF. DR. AZIZJON BOBOJONOV
PROF. DR. SIBEL KARAKELLE**

BZT TURAN AKADEMİ YAYINEVİ®

UNITED STATES | AZERBAIJAN

Published in Baku, Azerbaijan

TR: +90543 671 0123 GR: +994 50 300 2920

changingworldcongress@gmail.com

<https://changingworldcongress.com/>

All rights reserved

BZT TURAN AKADEMİ YAYINEVİ®

BZT TURAN ACADEMY PUBLISHING HOUSE

Publishing Date: 20.08.2026

DOI: <https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-83-3.2026.100.1140>

E-ISBN: 978-9952-610-83-3

PROF. DR. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN “MÜSLÜMAN TOPLUMUN ÖZELLİKLERİ” KİTABININ ÂDÂB VE GELENEKLER BÖLÜMÜ ÜZERİNE BAZI MÛLÂHAZALAR

Doç. Dr. Erdoğan KÖYCÜ

Bartın Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Hadis Anabilim Dalı.

ORCID ID: 0000-0003-4555-4552

Özet

Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî'nin “*Müslüman Toplumun Özellikleri*” adlı kitabı Prof. Dr. Abdullah Kahraman tarafından tercüme edilmiş, 1. Baskısı Nida Yayınları tarafından İstanbul'da yapılmıştır. Tebliğimizde ele alacağımız “Âdâb ve Gelenekler” konusunu el-Karadâvî kitabının 6. faslında ele almıştır. el-Karadâvî, İslâm toplumunun inanç, nişâne fikir, duygu, ahlâk ve fazilet konusunda diğer toplumlardan farklılık arz etmesi gibi kendisine ait kendi boyasını taşıyan inanç ve inanca bağlı olan ve detaylarını ondan alan meselelerde âdâb ve geleneklerinin de farklılık arz ettiğini vurgulamıştır.

el-Karadâvî, İslâm toplumunun yeme, içme, süslenme, giyinme, uyuma, uyanma, yolculuk, arkadaşlık, dostluk, iş arkadaşlığı, iş, istirahat, doğruluk, evlenme-boşanma, kadın-erkek arasındaki ilişki, çocuk-baba arasındaki ilişki, kişi-akrabaları arasındaki ilişki, komşular arasındaki ilişki, küçük-büyük arasındaki ilişki, zengin-fakir arasındaki ilişki, alıcı-satıcı arasındaki ilişki, yönetici-yönetilen arasındaki ilişki ve hizmetçi-hizmet alan arasındaki ilişki vb. konularında kendine mahsus âdâb ve geleneklerinin varlığından bahsetmiştir.

el-Karadâvî'nin “*Müslüman Toplumun Özellikleri*” adlı kitabından, Erdoğan Köycü'nün “Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî'nin “*Müslüman Toplumun Özellikleri*” Kitabının Emr-i bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehyi Anı'l-Münker Bölümü Üzerin Bazı Mülâhazalar” adlı tebliği dışında bir çalışma olmadığı için, bu bölümü bir tebliğ olarak değerlendirmeye karar verdik.

el-Karadâvî'nin “*Müslüman Toplumun Özellikleri*” adlı kitabının her bir faslının ayrı ayrı makale veya tebliğ formatında değerlendirilmesinin gerekli olduğunu düşünüyoruz. Bu bakımdan tebliğimiz özeldir.

el-Karadâvî, âdâb ve gelenekler faslını, 1. Bölümde İslâm toplumunun bazı gelenekleri, 2. Bölümde İslâmî geleneklerin bazı etkileri, 3. Bölümde Âdâb ve gelenekler karşısında Müslüman toplumun görevi başlıkları altında değerlendirmiştir. Biz de tebliğimizi aynı başlıklar altında değerlendireceğiz.

Âdâb ve gelenekler, bir toplumun varlığının en önemli nişânelerindendir. Ferd ve toplumun hayatını şekillendirecek temel âdâb ve geleneklerin bilinip tanınması, hatalı taraflarının irdelenmesi ve

düzeltilmesi elzemdir. Zira âdâb ve geleneklerin ihyâsı özüne bağlı âdâb ve geleneklerini bilen ve gelecek nesillere bunu aktarmayı bir görev bilen bir neslin devamı demektir. Bu açıdan âdâb ve geleneklerin bilinip ihyâsı, iyi bir insan ve iyi bir toplum ortaya çıkarma çabasıdır. Bu açıdan tebliğimizde âdâb ve gelenekler muvâcehesinde böyle önemli bir konuyu ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: Hadîs, Toplum, Âdâb, Gelenek, Yûsuf el-Karadâvî.

SOME REFLECTIONS ON THE SECTION ON ETIQUETTE AND TRADITIONS IN PROF. DR. YUSUF AL-QARADAWI'S BOOK "CHARACTERISTICS OF MUSLIM SOCIETY"

Abstract

Professor Dr. Yusuf al-Qaradawi's book, "*Characteristics of Muslim Society*," was translated by Professor Dr. Abdullah Kahraman, and Nida Publications published its first edition in Istanbul. In chapter 6 of his book, Al-Qaradawi addresses "Etiquette and Traditions," which we will discuss in this presentation. Al-Qaradawi emphasizes that just as Islamic society differs from other societies in terms of belief, symbolic ideas, feelings, morals, and virtues, its etiquette and traditions also differ in matters of faith and related issues, each bearing its own unique character and deriving its details from that faith.

Al-Qaradawi mentioned that Islamic society has its own customs and traditions regarding eating, drinking, adornment, clothing, sleeping, waking up, traveling, friendship, companionship, work relationships, work, rest, honesty, marriage, divorce, relations between men and women, relations between children and fathers, relations between individuals and relatives, relations between neighbours, relations between the young and the old, relations between the rich and the poor, relations between buyers and sellers, relations between rulers and the ruled, and relations between servants and those receiving services, etc.

Since there is no other study on al-Qaradawi's book "*Characteristics of Muslim Society*" except for Erdoğan Köycü's paper titled "Some Reflections on the Section on Enjoining Good and Forbidding Evil in Prof. Dr. Yusuf al-Qaradawi's Book '*Characteristics of Muslim Society*'", we decided to consider this section as a paper.

We believe that each chapter of al-Qaradawi's book, "*Characteristics of Muslim Society*," should be evaluated separately as an article or paper. Therefore, our paper is subjective.

Al-Qaradawi addressed the topic of manners and traditions in his work, dividing it into sections: 1. Some traditions of Islamic society, 2. Some effects of Islamic traditions, and 3. The duty of Muslim society towards manners and traditions. We will also approach this discussion under the same headings.

Customs and traditions are among the most important indicators of a society's existence. It is essential to understand the fundamental customs and traditions that shape individuals' lives and society, and to examine and correct any erroneous aspects of these traditions. Because the revival of customs and traditions means the continuation of a generation that knows its essence and traditions and considers it

a duty to pass them on to future generations, from this perspective, knowing and reviving them is an effort to cultivate good individuals and a good society. Therefore, in our presentation, we will address this important topic in the context of customs and traditions.

Keywords: Hadith, the Holy Quran, Sources of Hadith, Enjoining Good and Forbidding Evil, Yusuf al-Qaradawi.

GİRİŞ

Prof. Dr. Yûsuf el-Karadavî'nin (ö. 1443/2022) hayatını ve mücâdelesini anlattığı *Köy ve Mektep Çocuğu Hâtıralarım* adlı eser, Murat Padak tarafından Türkçeye çevrilmiş; ilk iki cildi hayatta iken 2019 yılında, son iki cildi ise vefatından sonra 2022 yılında Nida Yayınları tarafından 4 cilt halinde neşredilmiştir. (el-Kardâvî, 2019, 1-2); (el-Kardâvî, 2022, 3-4).

İslâm Âlemi'nde telif ettiği edebiyat, tefsîr, hadîs, fıkıh, ekonomi vb. alanlarda yazdığı eserleriyle ve görüşleriyle temayüz etmiş bir İslâm âlimidir. Hayatı, eserleri, görüşleri ve kendisine yöneltilen eleştiriler, ithamlar ve onlara verilen cevaplar *Dünden Bugüne Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî* adlı eserde ele alınmıştır. (Köycü, 2022).

Âdâb konusunda Muhammed b. Abdullah el-Hânî (ö. 1279/1862), *el-Behceutu's-Seniyye fî Âdâbî't-Tarîkati'l- 'Aliyyeti'l-Hâlidîyyeti'n-Nakşibendiyye* adıyla bir eser telif etmiştir. Kahire'de 1303/1885 ve 1309/1891 yıllarında iki defa neşredilmiştir. Eserin genel olarak içeriği, Hâlidîyye tarikatının usûl ve âdâbıyla hatm-i hâcegân ve râbita gibi bazı terimler hakkında bilgi vermektedir. Eserin son bölümü, Bahâeddin Nakşibend (ö. 791/1389), İmâm-ı Rabbânî (ö. 1034/1624) ve Hâlid el-Bağdâdî'nin (ö. 1242/1827) hayat ve menkıbelerine ayrılmıştır" (Türer, 1997, 16/30-31). Eser, *Âdâb* adıyla Ali Hüsrevoğlu tarafından tercüme edilmiş ve 2016 yılında Erkam Yayınları tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır.

Cumhuriyet'in kuruluşunun ilk yıllarında Abdullah Cevdet'in (ö. 1932) *Mükemmel ve Resimli Âdâb-ı Muâşeret Rehberi* adıyla telif ettiği eseri, 1927 yılında İstanbul'da neşredilmiştir. M. Zeki Duman *Kur'ân-ı Kerîm'de Âdâb-ı Muâşeret* adlı bir doktora tezi hazırlamıştır. Tez *Kur'ân-ı Kerîm'de Âdâb-ı Muâşeret* adıyla 1991 yılında İstanbul'da İpek Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Nevin Meriç'in *Âdâb-ı Muâşeret ve Osmanlı'da Gündelik Hayatın Değişimi (1894-1927)* adlı eseri, İstanbul Kapı Yayınları tarafından 2007 yılında yayımlanmıştır.

İmâm Gâzzâlî'nin (ö. 505/1111) *Âdâb-ı Muâşeret* adlı eseri *Görgü Kuralları* adıyla Türkçeye tercüme edilmiş ve 2026 yılında İ'tisâm Yayınları tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır.

el-Karadâvî'nin "*Müslüman Toplumun Özellikleri*" adlı eserin genel içeriğini incelediğimizde: 1. İman ve İnanç, 2. Nişâneler ve İbadetler, 3. Düşünceler ve Kavramlar, 4. Duygular ve Hassasiyetler, 5. Ahlâk ve Faziletler, 6. Âdâb ve Gelenekler, 7. İnsanî Değerler, 8. Yasa ve Kanun, 9. Mal ve İktisat, 10. Eğlence ve Sanatlar, 11. İslâm Toplumunda Kadın başlıkları altında on bir fasılda ele almıştır.

Tebliğimizin konusu, el-Karadâvî'nin “*Müslüman Toplumun Özellikleri*” adlı eserinin 6. Bölümde ele alınan konu “Âdâb ve Gelenekler”dir. el-Karadâvî, konuyu 1. Bölümde İslâm toplumunun bazı gelenekleri, 2. Bölümde İslâmî geleneklerin bazı etkileri, 3. Bölümde Adâb ve gelenekler karşısında Müslüman toplumun görevi başlıkları altında ele almıştır. Biz de tebliğimizi bu konular muvâcehesinde değerlendirdik.

MATERYALLER VE METOTLAR

Tebliğimiz, Prof. Dr. Yusuf el-Karadâvî'nin “*Müslüman Toplumun Özellikleri*” adlı kitabının Prof. Dr. Abdullah Kahraman tarafından tercüme edilmiş, Nida Yayınları tarafından İstanbul'da yayımlanmış 1. Baskısı esas alınarak değerlendirilecektir.

Âdâb ve Gelenekler konusu, el-Karadâvî'nin takip ettiği usûl göz önüne alınarak âyetler ve hadisler muvâcehesinde ele alınacaktır. Metin içinde geçen kelime ve terimlerin anlamlandırılmasında Arapça sözlüklerden ve *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nin ilgili maddelerinden yararlanılacaktır.

PROF. DR. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN “MÜSLÜMAN TOPLUMUN ÖZELLİKLERİ” KİTABININ ÂDÂB VE GELENEKLER BÖLÜMÜ ÜZERİNE BAZI MÛLÂHAZALAR

el-Karadâvî, “*Müslüman Toplumun Özellikleri*” adlı eserinde “Âdâb ve Gelenekler” konusunu 6. Fasılda ele almıştır. el-Karadâvî, İslâm toplumunun inanç, nişâne fikir, duygu, ahlâk ve fazilet konusunda diğer toplumlardan farklılık arz ettiği gibi kendisine ait kendi boyasını taşıyan inanç ve inanca bağlı olan ve detaylarını ondan alan meselelerde âdâb ve geleneklerinin de farklılık arz ettiğini vurgulayarak bölüme giriş yapmıştır.

el-Karadâvî, İslâm toplumunun yeme, içme, süslenme, giyinme, uyuma, uyanma, yolculuk, arkadaşlık, dostluk, iş arkadaşlığı, iş, istirahat, doğruluk, evlenme-boşanma, kadın-erkek arasındaki ilişki, çocuk-baba arasındaki ilişki, kişi-akrabaları arasındaki ilişki, komşular arasındaki ilişki, küçük-büyük arasındaki ilişki, zengin-fakir arasındaki ilişki, alıcı-satıcı arasındaki ilişki, yönetici-yönetilen arasındaki ilişki ve hizmetçi-hizmet alan arasındaki ilişki vb. konularında diğer toplumlardan ayıran kendine mahsus âdâb ve geleneklerinin varlığına dikkat çekmiştir (el-Karadâvî, 2019).

1. Adâb ve Gelenek Kelimlerinin Anlamları Açısından Değerlendirme

آدَابْ **Âdâb** kelimesi, kökü itibarıyla “davet, çağrı” manasını ifade eden اَدَبْ (**edeb**) dinin gerekli gördüğü ve aklın güzel saydığı bütün söz ve davranışları kapsar. Hayır ve iyiliğe yöneltilmesi bakımından insanın övgüye değer vasıflarına da edep adı verilmiştir. Edeb aynı zamanda Arapçada اَدَبِيَّاتْ “**edebiyat**” anlamına gelir. Bu kökten türetilen اَدِيبْ (**edîb**), hem “edepli kimse” hem de “edebiyatçı” anlamlarını ifade eder (İbn Manzûr, 2011).

اَدَبْ **edeb** kelimesinden اَدِيبْ (**edîb**), اِسْتَأْدَبْ (**isti'deb**) edeblendirmek istemek, تَأْدَبْ (**teeddub**) edeblendirmek kelimeleri de türetilmiştir (er-Râzî, ts. edebe mad.).

آداب **Âdâb** kelimesinin göz önünde. Bulundurulması gerekli kurallar, yollar. Görgü ve gelenekler. **Âdâb-ı muâşeret**: Görgü. **Âdâb-ı münâzara**: Konuşma ve tartışma kuralları. **Âdâb-ı umûmiye**: Genel ahlâk kuralları. **Âdâb u erkân**: yol, iş, sıra, saygı. **Âdâbu'l-kâdî**: Şeriat mahkemelerinde kadıların tutacakları yol ve kural anlamlarına gelmektedir (Özön, 1983, âdâb mad.)

Gelenek kelimesi **an'ane** anlamında (Özön, 1983, an'ane mad.). **An'anevî** kelimesi ise geleneksel anlamıyla kullanılmaktadır (Özön, 1983, an'anevî mad.)

(عنه) i. (Ar. 'an- "den" harf-i cerrinin tekrârından 'an'ane) Nesilden nesile geçerek gelen âdet, örf, gelenek [Kelime bu anlamı Türkçede kazanmıştır]: Ne an'ane ne mâzî ne vatan ne kavmiyet tanırdı (Ömer Seyfeddin). Burada çinicilik sadece bir anane kudretiyle yaşıyor (Ergun Göze). (Lugatim, 2026, an'ane mad.).

Fıkıh terimi olarak edeb, Hz. Peygamber'in devamlı değil de ara sıra yaptığı işler ve davranışlar karşılığında genellikle çoğul olarak آداب (**âdâb**) kullanılır. Hüküm bakımından gayr-i müekked sünnet gibi olup bunu yapan kimse sevap kazanır; yapmayansa günaha girmez ve kınanmaz. Bu bakımdan nâfile, mendûb, müstehâb, tatavvu ve fazilet ile eşanlamlıdır. Âdâb çerçevesinde mütalaa edilen davranışlar, farz ve vâcibe bir ilâve olduğu için nâfile, Allah ve Rasûlü tarafından teşvik edildiği için müstehâb, karşılığında sevap vaad edildiği için mendûb, dinî bir mecburiyet olmaksızın yapıldığı için tatavvu, yapılması yapılmamasından daha iyi olduğu veya yapanın ahlâkî kemâlini artırdığı için de **fazilet** diye adlandırılmıştır. Edep karşılığında bazan السنة (**sünnet**) kelimesi kullanılmış olsa da, edep derece bakımından "zevâid sünnet"ten daha aşağıdır. Fıkıh kitaplarında, ait olduğu bölümün farz, vâcip ve sünnetlerinden sonra zikredilen âdâb, yukarıda kaydedilen mânalarda kullanılmıştır: "**Âdâbu's-salât**", "**âdâbu'l-vudû**", "**âdâbu'l-i'tikâf**", "**âdâbu'l-ihram**", "**âdâbu'l-Cum'a**", "**âdâbu'l-istincâ**" gibi. Ancak herhangi bir konuda neyin âdâb olduğu, neyin olmadığı hususunda mezhepler arasında görüş ayrılıkları vardır. Daha çok Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine ait fıkıh kitaplarında, sünnet ve farz olan davranışların da bazen bu kapsamın içine alındığı görülür. Bu gibi yerlerde âdâb kelimesi terim manasının yanında sözlük anlamıyla da kullanılmıştır. Toplum fertlerinin yaşayış ve karşılıklı münasebetlerine genel ve ortak bir tarzda hâkim olan; aksine davranışların yerine göre ayıp, terbiyesizlik, edepsizlik sayılarak kınandığı ahlâkî ve içtimaî kuralların bütününe hukukta "**umûmî âdâb**" denir (Bayındır, 1988, 1/334).

أدب **edeb**, akıllılık, usluluk, hâl ve tavır, nefsin iyiliği manalarına gelen bir kelime. Sofiye ıstılâhı olarak şöyle izah edilmektedir: "Hatanın envândan korunmaya sebep olan şeyi bilmektir. Meşayih lisanında edepten murad, gâh edeb-i şeriat, gâh edeb-i hizmet, gâh edeb-i hakır. **Edeb-i şeriat**: şeriatın usûlünü bilmektir. **Edeb-i hizmet**: hizmette mübâlağa ile görmekte fânî olmaktır. **Edeb-i halk**: abd için lazım olanla hak için lazım olanı bilmektir" (Pakalın, 1983, edeb. mad.).

2. İslâm Toplumunun Bazı Gelenekleri

el-Karadâvî, gelenek, âdâb ve âdetlerin İslâm inancına, nişânelerine, kavramlarına, duygularına, ahlâkına ve faziletlerine hizmetçi olsun diye İslâm toplumunda inşa edildiğini vurgulamıştır (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, İslâm toplumunun bazı geleneklerini şöyle sıralamıştır: “Erken uyuyup erken uyanmak. Buna göre Müslümanlar Allah'ın elbise kıldığı gecede derin ve sessiz bir uykudan yararlanır. Uykusuzluğun canlılığını kaybettiği güç ve kuvveti bir arada bulurlar; hiçbir zorunluluk olmadığı halde uyumadan geçirilen gecelerde tüketilen milyonlarca kilovat elektrik enerjisinden tasarrufta bulunmuş olurlar. Bundan sonra insanlar mübarek erken vakitten ve sabahın erken rüzgârından yararlanmış olurlar. Bu güzel ve farklılık arz eden geleneği, sabah namazını onun için uyanma ve güneş doğmadan önceki vaktinde yerine getirme zorunluluğu doğurmuştur (el-Karadâvî, 2019).

İslâm toplumunun gelenekleri ile onları besleyen diğer şeyler arasında bir ayrım olmadığına dikkat çeken el-Karadâvî, toplumun geleneklerinden olan bir erkeğin yanında hanımı veya mahremi olmadan yabancı bir kadınla baş başa kalmasının câiz olmadığı gibi, bir kadının da yanında kocası ve mahremi olmadan tek başına yolculuk yapmasının câiz olmadığına işaret etmiştir. (Prensip budur. Ancak güvenilir ve herhangi bir tehlikeden korkmayan bir grup için de yolculuk yapması bundan istisnadır. Irak'ın Hire bölgesinden Kâbe'yi tavâf etmek için yolculuk yapan ve Allah'tan başka kimseden korkmayan Zaïne adlı kadınla ilgili rivâyet bunun delilidir (el-Buhârî, 1992, Menâkıb, 25); (et-Tirmizî, 1992, Tefsîr, 2); (ed-Dârekutnî, 2015, 2146. Hadis) (İbn Hazm'ın (ö. 456/1064) bunu delil olarak alarak, yol güvenliğinin sağlanması durumunda kadının tek başına seyahat etmesini câiz görmüş olduğuna dikkat çekmiştir (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, Müslüman bir kadının terbiye kurallarına riâyetkâr ve namuslu bir hayat sürmesi gerektiğini; kadının yüz ve eller gibi kendiliğinden görünenler hariç ziynetini açığa vurmasının câiz olmayacağını; câhiliye kadınlarının yaptığı gibi süslenip püslenmesinin, kolunu, bacağını, boynunu, saçını ve bunun dışında câhiliye medeniyeti olan batı medeniyetini taklit etmek için çağdaş kadınların yaptığı diğer şeyleri yapmasının haram olduğunu zikretmiş; bu geleneğin boşuna ve baskı kurma amaçlı olmadığını da ifade etmiştir. İslâm'ın erkek ve kadından her birine ve toplumdaki ahlâka bakışına; iffetli, namuslu yaşamayı ve hayâyı yüksek insânî erdemler olarak değerlendirmesine; yine yaygınlaşıp kıvılcımları etrafına sıçradığında zinayı ferde, aileye ve toplum yapısının tamamına yönelik çirkin bir fiil ve tehlikeli bir sonuç olarak değerlendirilmesine dayanmakta olduğunu vurgulamıştır (el-Karadâvî, 2019).

Şüphesiz bu zinânın sonucu, şehvetlerin azması, gençliğin bozulması, hiyanetin yaygınlaşması, karı ve koca arasında şüphelerin oluşması, cinsel hastalıkların yaygın hale gelmesi, düşüklerin ve haram yolla kazanılmış çocukların artması, neseplerin karışması, bağların ve ahlâkın çözülmesine sebep olduğunu zikreden el-Karadâvî, "Zinâya yaklaşmayın. Zira o, bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur" (İsrâ Sûresi,

17/32) âyetinde zikredildiği vechile Allah Teâlâ'nın bu hususta ne kadar doğru söylediğine işaret etmiştir (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, zinânın çirkin bir fiil ve kötü bir yol olduğu için ona götüren yolların kesin olarak kapatılması gerektiğine işaret ederek bu durumu şöyle izah etmiştir: “Bundan dolayı İslâm âdâbı ve gelenekleri namuslu yaşamayı, hayâlı olmayı emreder. Süslenip püslenmeyi, ayartmayı yasaklama, ister açık isterse gizli olsun, fitneye giden yolları kapatma şeklinde gelmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "(Rasûlüm!) Mü'min erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini ve ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır. Mü'mine kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, zinetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini yakalarının üzerine (kadar) örtünler. Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kendi kadınları (mü'mine kadınlar), ellerinin altında bulunanlar (köleleri), erkeklerden, ailenin kadınına şehvet duymayan hizmetçi vb. tabi kimseler yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına zinetlerini göstermesinler. Gizlemekte oldukları zinetleri anlaşılın diye ayaklarını yere vurmasınlar (dikkatleri üzerine çekecek tarzda yürümesinler). Ey mü'minler! Hep birden Allah'a tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz" (Nûr Sûresi, 24/30-31) (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî'ye göre, Müslüman toplumun geleneklerinden birinin de baba ile çocuğu arasında ebedî ve mukaddes bir bağın varlığıdır. Bu bağ çocuğun reşit olmasıyla, ekonomik bağımsızlık kazanmasıyla veya evlenmesiyle sona ermez. Halbuki batılılara göre çocuk büyüüp evlendikten sonra sanki babasına yabancı bir şahıs hâline gelir; onları tanıması durumunda, bazı münasebetler hariç, çocuk neredeyse anne-babasını tanımaz. Aksine, İslâm ailenin dairesini genişletir; aile alt ve üst soy akrabaları, kişinin erkek yoluyla devam eden ve aynı kan bağından gelen akrabaları (**ashâb**), erkek ve kadınlardan mahremi olan yakınları, dedeleri, nineleri, torunları, soyu, halaları, amcaları, dayıları, teyzeleri ve onların çocuklarını kapsar. Bunların hepsi akraba (aynı kan bağından gelen) kimseler olup bunlarla ilişkilerin sürdürülmesi zorunludur; ayrıca bunlar gözetilmesi gereken yakınlıklardır (Köycü&Ekinci, 2025). Akrabaları ziyaret etme, dostluk kurma ve iyilik etme gibi şeylerden başlayıp nafakanın zorunlu olması ve örfe göre onları görüp gözetmeye kadar varan yerine getirilmesi gereken hakları vardır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretilen Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'a ve akrabalık haklarına riâyetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir" (Nisâ Sûresi 4/1) (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, Allah'ın Kitâbı'na göre yakın akrabaların birbirlerine (vâris olmaya) daha uygun olduğunu belirtir: “Sonradan iman edip hicret edenler ve sizinle cihâd edenler de sizdendir. Aralarında akrabalık

bağı bulunanlar, Allah'ın hükmüne göre birbirlerine (miras bakımından) daha yakındır. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir" (Enfâl Sûresi, 8/75) âyetiyle delillendirmiştir.

el-Karadâvî, İslâm toplumunun âdâb ve geleneklerinden birini de şöyle ifade etmiştir: "Müslüman toplum: leş, kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına boğazlanmış olan hayvanın etini yemez; şarap ve sarhoş edici içkileri içmez, bunlardan hiçbirini sofralarında bulundurmaz. Müslüman sağ eliyle yer ve içer, yemeğine Allah'ın adıyla başlar, Allah'a hamd ederek bitirir. (Rasûlullah (s.a.s.) Ömer b. Seleme'ye: "Ey Çocuk! Besmele çek, sağ elinle ve önünden ye" (Mâlik, 1992, 1706. Hadis); (el-Buhârî, 1992, 13, Et'ime, 2); (ed-Dârimî, 1992, 1960. Hadis); (İbn Hibbân, 2004, 5211. Hadis) altın veya gümüş kaplarda yiyip içmez." (el-Karadâvî, 2019). "Altın ve gümüş kaplardan yiyip içen kimse, karnına cehennem ateşi doldurmuş olur." (Mâlik, 1992, 1684. Hadis); (el-Buhârî, 1992, 13, Eşribe, 28); (Muslim, 1992, Libâs, 1); (İbn Mâce, 1992, Eşribe, 17); (ed-Dârimî, 1992, 2065. Hadis); (ed-Dârekutnî, 2015, 70. Hadis); (İbn Hibbân, 2004, 5341. Hadis).

el-Karadâvî, İslâm toplumunun âdâblarından birinin de selamı yaymak olduğuna dikkat çekmiştir. "İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız. Yaptığınızda birbirinizi sevdirecek bir şeyi haber vereyim mi? Aranızda selamı yayınız." (Muslim, 1992, İman, 22); (Ebû Dâvûd, 1992, Edeb, 143); (et-Tirmizî, 1992, İsti'zân, 1) "Selam, Müslümanların aralarındaki merhabasıdır/duasıdır. "Esselamu Aleyküm" diyerek selam verir. Selamı vermek sünnet, almak ise farz-ı kifâyedir. Böylece Yüce Allah, Müslümanları câhiliye selamları olan yere kapanma, birinin önünde eğilme veya "iyi sabahlar/günaydın" ya da "iyi akşamlar" gibi ifadeleri kullanmaya muhtaç bırakmamıştır. Hz. Peygamber, bu selam için birtakım zorlayıcı kurallar ortaya koymuştur ki insanlar karşılaştıklarında selam vermeye başlamakta tembellik göstermesinler. Buna göre küçük büyüğe, az olan çok olana, geçip giden oturana selam verir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Size bir selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selâmla karşılık verin. Şüphesiz Allah her şeyin hesabını gereği gibi yapandır" (Nisâ Sûresi, 4/86) (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, Müslüman toplumunun âdâblarından birisinin de başkalarının evine izinsiz ve selam vermeden girmek olduğuna dikkat çekiyor ve Kur'ân-ı Kerim'de bu hususlara işaret edildiğine de değiniyor. "Ey iman edenler! Kendi evinizden başka evlere geldiğinizi fark ettirip (izin alıp) ev halkına selâm vermedikçe girmeyin. Bu sizin için daha iyidir; herhalde (bunu) düşünüp anlarsınız. Orada kimse bulamadıysanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Eğer size "Geri dönün!" denilirse, hemen dönün. Çünkü bu, sizin için daha nezih bir davranıştır. Allah, yaptığınızı bilir" (Nûr Sûresi, 24/27-28) (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, İslam toplumunun âdâblarından birinin de komşuya iyilikte bulunmak, misafire ikram etmek, hapşırana 'Allah rahmet etsin' demek, hastayı ziyaret etmek, ölen bir Müslümanın cenazesine katılmak, başına bir bela gelen kimseye taziye de bulunmak olduğuna vurgu yapmış, bunun dışında

hükmü vâcip, farz, müstehâb ve mendûb arasında değişen nice âdâb ve geleneklerin var olduğunu zikretmiştir (el-Karadâvî, 2019).

2. İslâmî Geleneklerin Bazı Etkileri

el-Karadâvî, İslâmî âdâb ve geleneklerin İslâm toplumunda birtakım meziyet ve güzel sonuçlar meydana getirdiğini üç kısımda değerlendirmiştir:

2.1. Farklılaştırma

el-Karadâvî, âdâb ve geleneklerin Müslüman toplumuna, özellikleri farklı ve kısımları son derece net olan farklı bir şahsiyet kazandırdığını şöyle ifade etmiştir: “Müslüman toplumunu bir başka toplumla bütünleşip onların âdetlerini, câiz olan ve olmayanları, elverişli olan ve olmayanları ayırt etmeksizin aynen alıp, geleneklerini nakledip onlar içerisinde eriyip kaybolmaktan engeller. Bugün Müslüman halkların birçoğu bu hataya düşmüştür. Çünkü kendi şahsiyetlerinden soyutlanmış, Batı medeniyetine tâbi olmuş ve kontrol etmeden onun geleneklerini tamamen almışlardır. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) "Sizler karış karış, arşın arşın, sizden öncekilerin yolunu izleyeceksiniz (onların inanç ve yaşayışlarını taklit edeceksiniz); hatta onlar bir kertenkele deliğine girmiş olsa siz de onları takip edip gireceksiniz. Dediler ki: "Yâ Rasûlallah, o takip edeceğimiz kimseler Yahûdî ve Hristiyanlar mıdır?" Hz. Peygamber: "Ya kim olacak? buyurdu." Ebû Saîd (el-Hudrî'den) ittifakla nakledilmiştir. (el-Buhârî, 1992, İ'tisâm, 14)(Muslim, 1992, İlim, 3) hadisi ile sakındırdığı ve uyarıda bulunduğu hususun bu olduğuna vurgu yapmıştır (el-Karadâvî, 2019).

2. Uygulama Birliği

el-Karadâvî, âdet ve geleneklerin memleketleri ne kadar uzak olursa olsun, dilleri ne kadar farklı olursa olsun, sırtları ne kadar birbirine zıt olursa olsun, merkez ve tabakaları ne kadar farklılık arz ederse etsin; Müslümanlar arasında, inanç birliğinin, nişânelerin, düşüncelerin ve duyguların oluşturduğu inanç, düşünce ve duygu birliği yanında güncel uygulama birliği meydana getireceğini ifade etmiştir (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, nerede olursa olsun Müslüman bir topluluğun arasına indiğin zaman “Allah'a ve ahiret gününe inanan misafirine ikramda bulunsun.” (Ebû Hureyre'den ittifakla nakledilmiştir) (el-Buhârî, 1992, İman, 19; Edeb, 85; Rikâk, 23) Ayrıca aynı hadis, Ebû Şureyh el-Kelbî el-Huzâî tarafından da rivâyet etmiştir) (Ebû Dâvûd, 1992, Et'ime, 5) Hadisinde belirtildiği vechile, İslâm âdâbına uyarak misâfirperverliklerini gösterirler ve misafirlerine ikramda bulunurlar. Yemek yedikleri zaman, yemeklerine “bismillah” diyerek başladıklarını, sağ elleriyle yediklerini, “elhamdülillah” diyerek bitirdiklerini, sofralarına domuz ve şarap koymadıklarını görürsün. İşte birtakım ortak adet ve gelenekler vardır ki Müslümana, nereye giderse gitsin, kendi ailesi, kardeşleri ve yakınlarıyla Müslümanlar arasında, çevrelerin ve durumların farklılığından kaynaklanan birtakım küçük meseleler dışında, fark olmadığını hissettirir (el-Karadâvî, 2019).

3. Sadelik ve Denge

el-Karadâvî, İslâmî gelenek ve âdâbın; fitratı dikkate almak, sadelik ve kolaylığa saygı göstermek, zorlama ve karmaşıklıktan kaçınmak ve kibirlenmekten ve israftan uzak durmaya dayanmakta olduğunu, bu sadeliğin ise maksat ve dengenin özelliklerinden birisi olduğunu dikkat çekmiş, işlerin kolaylaştırılması, külfetlerin azaltılması, toplumla, onun ekonomisine, ahlâkına ve örneğine sadece zarar ve ziyan getirecek olan hususlarda sarf edilecek çabaların, malların ve vakitlerin dağınıklığının hafifletilmesi olduğunu belirtmiş, Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından lanetlenen delice yapılan israfın da İslâmî geleneklere aykırı olduğuna dikkat çekmiştir (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, Müslüman toplumun giyinmesi ve Müslüman kadının süslenmesi konusundaki geleneklerin, her yeniliğe karşı gösterilen hummalı çabaya ve motivasyona en yakın, dürtüye yönelik olarak en güçlü konumda bulunan elbiselere ulaşmak için yapılan bu çılgın yarışa aykırı olduğunu vurgulamıştır. Aynı zamanda süsleme ve süslenme konusundaki peruk takma, kaşları aldırma, dişleri düzeltme, "estetik operasyonlar" yaptırma ve yine bunun dışında olup da Allah'ın yarattığı fitratı değiştirme anlamı taşıdığını zikretmiştir Kadının kendi başına süslenmekle yetinmediğini, kendini süsleyecek birilerine de ihtiyaç duyduğunu vurgulayan el-Karadâvî, geçmiş asırlarda zaman zaman ortaya çıktığı gibi, süsleme yaptıracak olan kadının suç işleyenin evine geldiğini, hatta bizzat kadının kendisinin kuaför denilen yabancı erkeğin bulunduğu yere gitmek için evinden çıkıp süslemesini ve güzelleştirmesini yaptırıp buna fâhiş ücretler öder hale geldiğine dikkat çekmiştir (el-Karadâvî, 2019).

3. Âdâb ve Gelenekler Karşısında Müslüman Toplumun Görevi

el-Karadâvî, Müslüman toplumun görevinin İslâmî âdâbın yayılmasını sağlamak; anaokulundan üniversiteye kadar eğitim aşamalarının bütün çeşit ve seviyelerinde kız ve erkek öğrencilerin bu âdâba göre yetiştirilmesini ve kız ve erkek çocuklarının bu âdâba göre terbiye edilmesini sağlamak gerektiğine dikkat çekmiştir. Aynı zamanda bütün yönlendirme ve bilgilendirme vasıtalarıyla, makale, kasîde, hikâye, tiyatro, yayın, kitap, dergi, fıkra (esprî), karikatür, okunan ve dinlenen müzik, söz, resim ve filimler gibi bütün etkileme ve açıklama üsluplarıyla halka bu âdâbı sevdirmesi gerekir. Mescit gibi dinî, tiyatro gibi sanatsal, okul gibi eğitimsel ve televizyon gibi medya kurumlarının bu konuda yardımlaşması gerekir. Bir cihazın bir tarafta yapması, diğer cihazların da diğer tarafta yıkması câiz değildir. Nitekim şâir şöyle demiştir:

Ne zaman birgün tamam olacak binalar,

Sen yaparken yakıyorsa senin dışındakiler?

Bir başka şâir de şöyle demiştir:

Bin tane yapıcının arkasından bir yıkıcı gelse yeter,

Ya bir yapıcının arkasından bin yıkıcı gelirse durum nasıl olur?

el-Karadâvî, özellikle adâb ve geleneklerde günümüzde yıkımın hem maddî hem de manevî yönlerden kazmalarla değil, mayınlarla yapıldığına dikkat çekmiştir (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, çağımızda Müslüman toplumun görevinin toplumun âdâb ve geleneklerini, onun ölçülü ve dengeli yapısına yabancı olup topluma sokulmuş bulunan şeylerden temizlemek olduğunu zikretmiştir. Bu şeylerin fikrîsel gerileme asırlarının soktukları ve birkaç asırdır İslâm dünyasına isabet eden medeniyet açısından gerilemenin getirdiği şeyler olması ile modern Batı medeniyetinin yavaş yavaş topluma, elbise, mobilya, yeme, içme, düğün, erkek ve kadın arasındaki farklı münasebet ve ilişkiler ve bunların dışında soktuğu çirkin yeniliklerden olması arasında fark olmadığına dikkat çeken el-Karadâvî, bundan dolayı bugün İslâm toplumunun iki zıt tarafta yaşayan iki farklı zümreyi bir arada bulundurduğunu görmekte olduğumuza vurgu yapmıştır (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, aileyle ilgili sahîh hadislerle aykırı olmasına rağmen kızına talip olan bir kimsenin sırf onu görmesine tolerans göstermediğine dikkat çekmiş hatta bazı ülkelerde bir kıza talip olan kimse, hanımını nikâh akdi yaptıktan sonra bile görmemekte ve sadece birbirlerini gerdek gecesinde görmekte olduğunu diğer yandan talip olunan kıza, kendisine talip olan erkekle beraber tek başlarına sabah akşam kol kola dinlenme mekânlarına gitme ve sinemalara gün boyu veya gecenin bir kısmında gitme, iç yüzünü tanıyacak ve onu, karışık birlikte yaşayacak derecede tanınmasına imkân verecek kadar canının istediği gibi serbestlik tanıyan kimselerin varlığından bahsetmiştir (el-Karadâvî, 2019).

Hanımına evdeki bir mobilya parçası gibi davranan, onunla hiçbir konuda istişâre etmeyen, ona hiçbir hak tanımayan, hiçbir duygusunu dikkate almayan ve bunu erkeklik sayan kocaların varlığına da değinen el-Karadâvî, bunun aksine, dizginlerini tamamem karısının eline veren, şahsiyeti olmayan, ailesi üzerinde hakimiyet ve otoriteden eser bulunmayan aksine hanımının, emreden, yasaklayan, malda tasarrufta bulunan, çocukların terbiyesini yönlendiren kocası ile olan ilişkilerinde hatta onun anne, baba ve yakın akrabalarıyla olan ilişkilerinde bile hükmedici konumda olduğu erkeklerin de varlığına vurgu yapmıştır (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, toplumda Allah'ın verdiği hükmü düzeltiyormuşcasına mirası tamamen erkek evlatlara ait kılmak için Allah'ın kızlar için yazmış olduğu şer'i miras hakkından kızlarını mahrûm bırakanların da varlığından bahsetmiştir. Yüce Allah'ın Kitâbı'nda farz kılmış olduğuna aykırı olarak, şeriatın sorumluluklar ve mâlî yükümlülükler konusunda kız ve erkek arasında fark bulunması sebebiyle paylarında da fark gözettiğini unutarak erkek ve kıza eşit pay vermek isteyenlerin de var olduğuna dikkat çekmiş; zikrettiği bu gibi farklı meselelerin de var olduğunu, ancak bunun kâfi geleceğini vurgulamıştır (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, toplumun geleneklerinin kanun ve hukuk yoluyla korunması gerektiğini; ümmetin âdâbını bozmak, şahsiyetinin temel özelliklerini yok etmek, Rablerinin vahyinden aldıkları ve dinlerinin kendilerine farz kıldığı geleneklerini yıkmak isteyenlerin, canlarının istediği gibi hareket etmeleri için başıboş bırakılmaması gerektiğini belirtmiştir (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, toplum, âdâb ve gelenekleri konusunda gevşek davranıyor ve bu konularda tahrip etmek isteyenlere dilediklerini yapma konusunda serbestlik veriyorsa, Müslüman toplumun gerçek mesajından sıyrılmış olacağına dikkat çekmiştir. Gerçek İslâm toplumunun, dışarıdan sokulan gelenekleri ve kendisine yabancı olan âdâbı kabul etmek, şahsiyetini eğitmek, kendi kimliğini yok edip Allah kendisinin başını dik kılmışken, başkalarına boyun eğmek için köklü geleneklerinden ve asil edeplerinden ayrılan bir toplum olamayacağına vurgu yapmıştır (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, Müslüman toplumunun çocuklarının sol elle yiyip içtiklerini, erkeklerinin altın yüzükler taktığını, kadınların saçlarını açma, göğüslerini çıplak hâle getirme ve karınlarını ve sırtlarını açma konusunda inançsız kadınlara benzediğini vurgulamış; İslâm toplumunun yanında, kocası, mahremi ve gözetleyicisi olmadan kadınlarının yabancı erkeklerle baş başa kaldığı bir toplum olmadığını zikretmiştir (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, İslâm toplumunun enstitü ve üniversitelerde, kışlalarda, yolculuklarda ve ulaşım vasıtalarında genç kız ve erkeklerin birbirlerine temas edecek, sürtünecek ve yapışacak şekilde karıştığı bir toplum olmadığını, şâibeli kurumlar olan gazete, sinema ve iletişim araçlarının ümmetin varlığını tahrip etmesine, içerisinde ızdırıp verici azabın olduğu zehirli rüzgârları ümmete musallat kılmasına ve siyonist, sömürgeci ve komünist patronlarının emriyle saptırıcı makaleler, sahte haberler, hayasız hikâyeler, uygun olmayan resimler, tahrik edici müzikler, edepsiz tiyatrolar, seviyesiz filmler ve doğruların aşağılandığı diziler yoluyla her şeyi tahrip etmelerine müsaade edilen bir toplum da olmadığını belirtmiştir. Ancak gerçek İslâm toplumunun topraklarını işgal edilmekten, dokunulmazlıklarını ihlâl edilmekten, servetini yağmalanmaktan ve saygınlığını yitirmekten koruduğu gibi, asil edeblerini ve yerleşik geleneklerini de koruyan bir toplum olduğunu belirtmiştir (el-Karadâvî, 2019).

SONUÇ

Yûsuf el-Karadâvî, “*Müslüman Toplumun Özellikleri*” adlı kitabının 6. faslında ele aldığı “Âdâb ve Gelenekler” konusunu İslâm toplumunun bazı gelenekleri, İslâmî geleneklerin bazı etkileri ve âdâb ve gelenekler karşısında Müslüman toplumun görevi başlıkları altında değerlendirmiştir. “Âdâb ve Gelenekler”in Müslümanların hayatında yeri ve öneminin izahında Kur’ân-ı Kerîm’den ve hadislerden deliller zikretmiştir.

el-Karadâvî, İslâm toplumunun diğer toplumları taklit etmeksizin uygulama sahasında tezâhür eden âdâb ve geleneklerinden erken uyuma, erken kalkma, işine vaktinde gitme, selam verme, selam alma, başkalarının evine izin alarak girme, zinâ etmeme vb. âdâb ve gelenekleri olduğunu ve bu âdâb ve geleneklerin toplumun harcı mesâbesinde olduğuna dikkat çekmiştir.

el-Karadâvî, İslâmî geleneklerin diğer toplumlara bazı etkileri başlığı altında ele aldığı farklılaştırma başlığıyla, vurguladığı âdâb ve geleneklerin Müslüman toplumuna özellikleri farklı ve kısımları son derece net olan farklı bir şahsiyet kazandığını beyan etmiştir. Müslüman toplumunu, bir başka toplumla

bütünleşip onların âdetlerini, câiz olan ve olmayanları, elverişli olan ve olmayanları ayırt etmeksizin aynen alıp geleneklerini nakledip onlar içerisinde eriyip kaybolmaktan engellediğini vurgulamış; bugün Müslüman halkların birçoğunun bu hataya düştüğünü, zira kendi şahsiyetlerinden soyutlanmış, Batı medeniyetine tâbi olmuş ve kontrol etmeden onun geleneklerini tamamen almış olduklarına dikkat çekmiştir. Ayrıca kadının kuaför denilen yabancı erkeğin bulunduğu yere gitmek için evinden çıkıp suç işlemiş insanların ayağına gittiğini ve ona fâhiş ücretler ödediğini zikretmiştir.

el-Karadâvî, İslâm toplumunun âdâb ve geleneklerinin Kur'ân'daki izdüşümleri diyebileceğimiz Nisâ Sûresi 1 ve Nûr Sûresi 27-28 ile 30-31. Âyetlerini zikrederek âdâb ve geleneklerle ilgili görüşlerini açıklamıştır. el-Karadâvî'nin ele aldığı konular bağlamında zikrettiği hadisler, Mâlik b. Enes (ö. 179/795), el-Buhârî (ö. 256/870), Müslim (ö. 261/874), ed-Dârimî (ö. 255/869), İbn Mâce (ö. 273/886), Ebû Dâvûd (ö. 275/888), İbn Hibbân (ö. 354/965) ve ed-Dârekutnî (ö. 385/995) gibi güvenilir âlimlerin eserlerinde derc edilen hadislerdendir. İbn Hazm'ın (ö. 456/1064): “Kadının mahremi olmaksızın hacca gitmesi câizdir” görüşünü de bu ve bu gibi kitaplarda zikredilen hadislerden yararlanılarak ortaya koymuştur. el-Karadâvî'nin Müslümanların, Yahûdîlerin ve Hıristiyanların yollarını adım adım takip edeceklerine işaret ederken zikrettiği “Allah'a ve ahiret gününe inanan misafirine ikramda bulunsun.” Hadisiyle görüşünü delillendirmesi de böyledir.

el-Karadâvî, Allah'ın vazettiği miras hakkından kızlarını mahrum edenlerin ve erkeklerle kızlara eşit miras vermek isteyenlerin de bulunduğu dikkat çekmiştir.

el-Karadâvî, âdet ve geleneklerin memleketleri ne kadar uzak olursa olsun, dilleri ne kadar farklı olursa olsun, merkez ve tabakaları ne kadar farklılık arz ederse etsin; Müslümanlar arasında, inanç birliğinin, nişânelerin, düşüncelerin ve duyguların oluşturduğu inanç, düşünce ve duygu birliği yanında güncel uygulama birliğini de meydana getireceğini vurgulamıştır.

el-Karadâvî, Müslüman bir toplumun âdâb ve gelenekleri konusunda gevşek davranması ve bunları tahrip etmek isteyenlere dilediklerini yapma konusunda serbestlik vermesi durumunda misyonundan ve gerçek mesajından sıyrılmış olacağına dikkat çekmiş; toplumun âdet ve geleneklerini bozmak veya değiştirmeye çalışmak isteyenlere devlet otoritesinin izin vermemesi ve toplumun âdet ve geleneklerinin kanunla ve hukûkla korunması gerektiğini belirtmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Bayındır, A. 1988. “Âdâb” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1/34.

el-Buhârî, M. b. İ. 1992. *el-Camiu's-Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Cevdet, A. 1927. *Mükemmel ve Resimli Âdâb-ı Muâşeret Rehberi*, İstanbul

ed-Dârekutnî, A. b. Ö. 2015. *es-Sunen*. İstanbul: Ocak Yayınları.

ed-Dârimî, A. b. A. 1992. *es-Sunen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Duman, M. Z. 1991. *Kur'ân-ı Kerîm'de Âdâb-ı Muâşeret*. İstanbul: İpek Yayınları.

Ebû Dâvûd, S. b. E. 1992. *es-Sunen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

- el-Hanî, M. b. A. 2016. *Âdâb*. (Çev. Ali Hüsrevoğlu) İstanbul: Erkam Yayınları.
- İmâm Gâzzâlî. 2026. *Âdâb-ı Muâşeret (Görgü Kuralları)* İstanbul: İtisam Yayınları.
- İbn Hibbân, 2004. *el-İhsân fî Takrîbi İbn Hibbân*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- İbn Mâce, M. b. Y. 1992. *es-Sunen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İbn Manzûr, 2011. *Lisânu'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sâdır.
- el-Karadâvî, Y. 2019. *Müslüman Toplumun Özellikleri*. (Çev. Abdullah Kahraman) İstanbul: Nida Yayınları.
- el-Karadâvî, Y. 2019. *Köy ve Mektep Çocuğu Hâtıralarım*. İstanbul: Nida Yayınları. Cild 1-2.
- el-Karadâvî, Y. 2022. *Köy ve Mektep Çocuğu Hâtıralarım* İstanbul: Nida Yayınları. Cild 3-4.
- Köycü, E. & Ekinci, S. 2025. *Akrabalık İlişkilerinin Geliştirilmesinde Hadislerin Rolü*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Köycü, E. 2019. *Dünden Bugüne Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî*. Ankara: Sonçağ Yayınları.
- Köycü, E. 2026. Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî'nin "Müslüman Toplumun Özellikleri" Kitabının Emr-i bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehyî anî'l-Münker Bölümü Üzerine Bazı Mülâhazalar". (ed. Assoc. Prof. Dr. Earl J. MUICO-Assoc. Prof. Dr. Kutay UZUN). 6th International Petra Congress on Educational Sciences, Congress Proceedings Book, BZT Turan Publishing House, 2026. 210–221.
- Mâlik b. E. 1992. *el-Muvatta'*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Meriç, N. 2007. *Âdâb-ı Muâşeret ve Osmanlı'da Gündelik Hayatın Değişimi (1894-1927)* İstanbul: Kapı Yayınları.
- Muslim b. H. 1992. *el-Câmiu's-Sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Özön, M. N. *Küçük Osmanlıca Türkçe Sözlük*. 8. Baskı. İstan: İnkılâp ve Aka Yayınları.
- Pakalın, M. Z. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3. Baskı. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- er-Râzî, M. b. E. B. *Muhtârü's-Sihâh*. 8. Baskı. Dımaşk: Matbaatu'l-Mellâh
- et-Tirmizî. M. b. İ 1992. *es-Sunen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Türer, O.1997. "Hânî Muhammed b. Abdullah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.16/30-31.
- <https://kuran.diyaret.gov.tr>
- <https://www.lugatim.com/s/anane>